

РОЗДІЛ IV. ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА: НАПРЯМИ Й АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Олена Білецька

ORCID: 0000-0001-5420-3477

УДК 811.161.2'373.612'27:81'25=112.2

DOI: 10.31558/1815-3070.2025.50.11

МОВНІ ІННОВАЦІЇ ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКІ ВІЙСЬКОВІ НЕОСЕМАНТИЗМИ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

Статтю присвячено комплексному аналізу українських військових неосемантизмів у складі професійного жаргону військовослужбовців та опису стратегій їхнього перекладу у парі українська – німецька мови. Мета статті – виявити механізми семантичної деривації й прагматичні параметри функціонування цих одиниць та визначити оптимальні способи їхнього відтворення німецькою мовою. Джерельна база становить корпус із 79 лексичних одиниць. Визначено, що неосемантизація є одним з провідних способів оновлення військового соціолекту: формально сталі одиниці набувають нових значень через метафору (за зовнішньою подібністю, за функцією, за способом дії), аббревіатурну деривацію та кодування числами. За тематичними групами домінують назви зброї, снарядів та амуніції (23 одиниці, 29,1%), назви осіб (18 одиниць, 22,8%), назви військової техніки та транспортних засобів (14 одиниць, 17,7%); менші кластери становлять одяг (5 одиниць, 6,3%) та побут (3 одиниці, 3,8%). З'ясовано, що образність (фігуральність) є ключовою прагматичною характеристикою досліджуваних одиниць і виконує функційну роль. Метафоричні перенесення забезпечують когнітивну прозорість і, водночас, експресивно-оцінну маркованість, підсилюючи внутрішньогруповий код. У перекладі найчастотнішими виявилися використання нейтрального словникового відповідника, наближений і описовий переклад; транскрипція / транслітерація і калькування зберігають культурний маркер, але звужують коло реципієнтів.

Ключові слова: військовий термін, військовий жаргон, вторинна номінація, неосемантизм, семантика, образність, переклад.

LANGUAGE INNOVATIONS OF WAR: UKRAINIAN MILITARY NEOSEMANTISMS AND THEIR TRANSLATION INTO GERMAN

This article deals with a comprehensive study of Ukrainian military neosemanticisms within the professional jargon of military service members and outlines strategies for their translation from Ukrainian into German. The purpose of the research is to identify the mechanisms of semantic derivation and the pragmatic parameters of these units' functioning, and to determine optimal ways of rendering them in German. The empirical base is a corpus of 79 lexical items. It is established that neosemantisation is one of the leading channels of renewal in the military sociolect: formally stable forms acquire new meanings via metaphor (by external resemblance, by function, by manner of action), abbreviation-based derivation, and numerical coding. Thematically, the inventory is dominated by names of weapons, munitions, and equipment (23 items; 29.1%), designations of persons (18 items; 22.8%), and names of military vehicles and transport (14 items; 17.7%); smaller clusters include clothing (5 items; 6.3%) and everyday life (3 items; 3.8%). The study shows that imagery (figurative meaning) is a key pragmatic characteristic performing a functional role.

Цитування: Білецька О. Мовні інновації війни: українські військові неосемантизми та їх переклад німецькою мовою. Лінгвістичні студії Linguistic Studies. 2025. № 50. С. 174–185. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2025.50.11>

Citation: Biletska O. (2025). Movni innovatsii viiny: ukrainski viiskovi neosemantyzmy ta yikh pereklad nimetskoii movoiu [Language innovations of war: Ukrainian military neosemantisms and their translation into German]. Lnhvistychni studii Linguistic Studies, (50), 174–185. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2025.50.11>

Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Metaphorical transfers provide cognitive transparency while simultaneously imparting expressive–evaluative marking, thereby strengthening the in-group code. In translation, the most frequent solutions are neutral dictionary equivalents, approximate and descriptive renderings; transcription/transliteration and calquing preserve cultural markers but narrow the circle of addressees.

Keywords: *military term, military jargon, secondary nomination, neosemanticism, semantics, imagery, translation.*

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Українська військова термінологія має глибокі історичні корені і належить до однієї з найдавніших терміносистем української мови. Перші приклади військових термінів зафіксовані вже в писемних пам'ятках XI–XIII ст. (Яценко 2009: 20). Подальше формування української військової терміносистеми відбувалося під впливом як позамовних факторів (становлення державності, утворення національного війська, політичні зміни), так і внутрішньомовних (потреба у створенні нових номінацій, уточненні та спеціалізації військових понять).

Від початку російської агресії проти України у 2014 р., а особливо після повномасштабного вторгнення 2022 р. відбулося стрімке поповнення військової терміносистеми неологізмами, значна частина яких має жаргонний характер. Військовий жаргон у цьому контексті виконує не лише комунікативну, але й ідентифікаційну функцію: він створює відчуття групової солідарності серед військових, забезпечує мовну економію, а також дозволяє передавати емоційне ставлення до реалій війни (наприклад, іронію чи сарказм).

Особливу дослідницьку цінність становлять семантичні неологізми (неосемантизми) у складі сучасного військового жаргону. Під ними розуміємо появу нових лексико-семантичних варіантів у вже наявних словах, напр.: *балалайка* ‘іранський дрон-камікадзе’, *поросята* ‘снаряди до мінометів’, *мішки* ‘танковий підрозділ’. Такі одиниці демонструють активні процеси семантичної деривації, що відбуваються в екстремальних умовах війни.

Актуальність дослідження зумовлена кількома чинниками:

1. зростанням кількості військових неосемантизмів у сучасній українській мові, що потребує наукової систематизації;
2. проблемністю їхнього перекладу іншими мовами, зокрема німецькою, через відсутність усталених відповідників та високий рівень стилістичної маркованості;
3. недостатньою розробленістю теоретичних підходів до передачі військового жаргону у перекладознавстві, особливо в умовах новітніх воєнних реалій.

Аналіз останніх досліджень. Військовий жаргон належить до професійних субмов і виконує подвійну функцію: комунікативну (економія мовних засобів, швидкість передавання інформації) та ідентифікаційну (створення «свого» мовного коду).

Дослідженню питання становлення та розвитку української військової термінології в різні історичні періоди прямо або опосередковано присвячені наукові роботи А. Генсьорського, В. Горобця, С. Гриценко, П. Коваліва, І. Литовченко, Л. Туровської, Г. Халімоненко, Н. Яценко, Я. Яремка та ін., а перші спроби упорядкування української військової лексики представлені у

словниках В. Євтимовича та С. та О. Якубські, які не втратили своєї актуальності і на сьогодні. Як зазначено, зокрема, в анотації до 12-го випуску серії «Із словникової спадщини» – перевидання «Московсько-українського словника для військових» В. Євтимовича «українські термінологічні словники, створені на початку 20 століття, ... й донині зберігають наукове та практичне значення, вони сприятимуть виробленню розумних компромісів між прихильниками різних українських термінологічних систем. Це є надзвичайно актуальним в умовах становлення термінологічної системи української мови, очищення її від русизмів, штампів, нехарактерних для її природи форм та зворотів» (В. Євтимович 2010).

Актуальний стан, новітні тенденції розвитку та функціонування української військової термінології є об'єктом наукових розвідок, зокрема, О. Андріянової, В. Карачуна, І. Литовченко, Ю. Лук'янчук, К. Панасюк, Л. Рубашової, І. Ярошевич та ін. Дослідники зосереджують увагу на історико-діахронічному описі та джерелах поповнення військової лексики, кодифікації та стандартизації термінів, а також жанрово-дискурсивних і прагматичних параметрах їхнього вживання. Особливості перекладу військових термінів, в переважній більшості в мовній парі англійська – українська, аналізують, В. Лісовський, О. Чернишов; Ю. Бойко, Є. Долинський; Р. Гушул; М. Зайцева; О. Круглій; І. Лисичкіна, О. Лисичкіна; Л. Малімон, К. Щербан; К. Отрішко; А. Покулевська, Л. Воробйова; Н. Рябокін, С. Пашко; Г. Сидорук, В. Сухляк; А. Стародубцева, Н. Талавіра та ін.

Останнє десятиліття позначене інтенсивною увагою до військового сленгу як динамічного шару спеціалізованої комунікації. Сучасні студії українського військового сленгу поєднують різні підходи до вивчення цього явища. Так, у статті І. Басараби та О. Лемешко «Військовий сленг: дефініція та шляхи утворення» (Басараба, Лемешко 2022) запропоновано визначення військового сленгу й систематизовано основні моделі його творення. Дискурсивно-прагматичний вимір розгортає Т. Левченко (Левченко 2019), простежуючи у статті «Жаргонна лексика у військовій тематиці сучасної української преси» проникнення жаргонної лексики до сучасної української преси та визначаючи її комунікативні функції (експресивна, ідентифікаційна, оцінна). У цьому ж полі працює С. Гриценко, яка у своїй науковій розвідці «Мовні інновації російсько-української війни 2022 року» (Гриценко 2022) фіксує появу нових одиниць воєнного часу й описує їхню експресивно-оцінну функцію у медіадискурсі. У роботі Г. Мацюк «Мова і війна в Україні: неофіційні назви в соціально-групі «українські військові» як маркер міжособистісного спілкування» (Matsyuk 2022) проаналізовано позивні військових як ядро військового соціолекту з акцентом на груповій ідентичності. Розділ «Russian-Ukrainian War (2014–2022): words that have acquired new meanings» авторства І. Царьової у колективній науковій монографії «The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects» присвячений словам та виразам, що під час війни отримали нові значення, описано семантичні зсуви, прагматичні конотації та чинники їхньої появи (Царьова 2022).

Проблемам перекладу військового сленгу у вітчизняному та зарубіжному перекладознавстві присвячені, зокрема, наукові розвідки В. Балабіна «Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу» (Балабін 2002), С. Зупана та М. Штефаніча «Військовий жаргон у словенському перекладі роману «Ворожі води» (Zupan, Štefanič 2014), М. Ф. Ханакта «Переклад військових сленгових термінів з англійської мови на офіційну арабську мову» (Hanaqta 2016), К. Яриновської, О. Башманівського та В. Вигівського «Особливості перекладу військових жаргонізмів на позначення військової техніки та озброєння з української мови на англійську за допомогою машинного перекладу» (Яриновська, Башманівський, Вигівський 2023). Дослідники аналізують перекладацькі стратегії відтворення сленгу, окреслюють типові труднощі, визначають критерії адекватності перекладу в мовній парі рідна мова – англійська.

Мета пропонованої статті полягає в дослідженні семантики українських військових неосемантизмів та особливостей їхнього перекладу німецькою мовою.

Для досягнення поставленої мети в роботі виконано такі **завдання**:

- складено корпус українських військових неосемантизмів;
- встановлено та систематизовано тематичні групи виокремлених одиниць;
- визначено та проаналізовано способи творення українських військових семантичних неологізмів-жаргонізмів;
- досліджено способи перекладу зазначених одиниць;

Об'єктом дослідження виступають професійні жаргонізми військовослужбовців Збройних сил України.

Предмет дослідження – неосемантизми у складі зазначених жаргонізмів та способи їхнього перекладу німецькою мовою.

Матеріал дослідження становлять 79 лексичних одиниць (далі – ЛО)

Визначені у статті мета і завдання, а також предмет та об'єкт дослідження зумовили використання таких **методів і прийомів** лінгвістичного аналізу. Описовий метод використано для систематизації й інтерпретації особливостей українських військових неосемантизмів, а також комплексного представлення отриманих результатів. Метод семантичного та компонентного аналізу слугує основою для розподілення зазначених одиниць на тематичні та семантичні групи й уможливорює системне дослідження лексемного складу. Метод порівняльного перекладознавчого аналізу використано для зіставлення українських одиниць із німецькими відповідниками.

Новизна пропонованої розвідки полягає в тому, що вперше здійснено комплексне дослідження неосемантизмів у складі професійних жаргонізмів військовослужбовців Збройних сил України та особливостей їхнього перекладу німецькою мовою.

Теоретичне значення в тому, що дослідження поглиблює теорію неосемантизації в межах військового соціолекту, пропонуючи типологію семантичних неологізмів-жаргонізмів за тематичними групами та механізмами творення. Проведений аналіз способів перекладу зазначених одиниць може

служувати певним внеском у розвиток порівняльного термінознавства та перекладознавства.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання отриманих результатів, положень і висновків у навчальному процесі, зокрема у теоретичних курсах із порівняльної лексикології німецької та української мов, вступу до перекладознавства, теорії і практики перекладу та ін. Вироблені підходи можуть лягти в основу доменної адаптації машинного перекладу, сприяючи послідовному й зрозумілому відтворенню української військової лексики в німецькомовних текстах.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. У військовій комунікації одним із найпродуктивніших явищ є неосемантизація, тобто поява нових лексико-семантичних варіантів у слів із усталеною формою. Так, лексема *бавовна* у довоєнний час позначала рослину або волокно, з якого виробляють пряжу, а після 2022 року набула значення ‘вибух у Росії’. Зміна значення супроводжується переорієнтацією прагматики (іронізація, евфемізація), що фіксує зсув комунікативних норм у публічному дискурсі воєнного часу.

Теоретичний апарат сучасних наукових розвідок варіює терміни «неосемантизм», «семантичний неологізм», «семантична інновація» тощо, однак дедалі частіше консолідується навколо терміна «неосемантизм». За визначенням Н. Карпіловської до неосемантизмів належать “лексеми, зафіксовані у словниках, які стали вживатися з новим значенням чи то внаслідок вживання термінологічної лексики в іншій терміносфері або в загальноновживаній лексиці; чи внаслідок набуття ними певних експресивно-оцінних значень або метафоричного вживання” (Карпіловська 2008: 241).

Отже, під неосемантизмами розуміються нові лексико-семантичні варіанти, що виникають у вже існуючих словах шляхом метафоричного або метонімічного перенесення, розширення або звуження значення, семантичного зсуву. На відміну від власне неологізмів, які позначають абсолютно нові поняття, неосемантизми фокусуються на зміні семантики в межах існуючих слів.

Сучасні дослідження засвідчують, що частка неосемантизмів у масиві лексичних інновацій наближається до однієї чверті й зберігає відносну стабільність у зіставних хронологічних зрізах української мови (за однорідними вибірками) (Мазурик 2002: 8). Цей емпіричний орієнтир підтверджує релевантність обраного фокусу для аналізу військового соціолекту, де семантичні зсуви часто виконують комунікативну (стислість, швидкість кодування), ідентифікаційну (маркер «свого») та евфемістичну функції.

Військовий жаргон – це інструмент швидкої координації, соціальної солідарності й емоційного захисту, який одночасно виконує роль культурного коду та частково перекриває офіційні терміносистеми, забезпечуючи гнучкість у реальній бойовій комунікації.

Аналіз корпусу досліджуваного матеріалу показав, що військові неосемантизми-жаргонізми в українській мові представлені такими тематичними групами:

1) Назви зброї, снарядів та амуніції (23 ЛО, 29,1 %), напр.:

Арка / Юарка ‘зброяр Z-10 (шифр у ЗСУ – UAR-10) – самозарядна (напівавтоматична) гвинтівка з поворотним затвором та автоматикою на основі відведення порохових газів виробництва ТОВ «Зброяр»’;

Бурячок ‘мінометна міна 82 мм’;

Огірки ‘боєприпаси до ПТРК’.

Ця група характеризується високою частотністю, оскільки позначає основні засоби ведення бойових дій.

2) Назви осіб (18 ЛО, 22,8 %), напр.:

Аватар ‘військовий, що любить випити алкоголь’;

Єноти ‘десантники’;

Каратель ‘представники ДНР, ЛНР’.

Ця група відбиває соціальну ієрархію та оцінні характеристики всередині військового колективу.

3) Назви військової техніки та транспортних засобів (14 ЛО, 17,7 %), напр.:

Бардак ‘бойова розвідувально-дозорна машина (БРДМ)’;

Наташка ‘вантажний «Урал»’;

Собака ‘вертоліт Мі-24’.

4) Одяг (5 ЛО, 6,3 %), напр.:

Гражданка ‘невійськовий (цивільний) одяг’;

Комок ‘камуфляжна уніформа’;

Мультик ‘універсальне камуфльоване забарвлення для різних місцевостей’.

5) Побут (3 ЛО, 3,8 %), напр.:

Гражданка ‘життя поза КПП’;

Мамалига ‘несмачна їжа’;

Нора ‘бліндаж’.

6) Залишкова група (16 ЛО, 20,3 %), напр.:

Аборт ‘вилучення із ствола міни, що дала осічку’;

Зеленка ‘зарослі, кущі, лісиста місцевість’;

Підсніжники ‘осколки від мін, які були витягнуті з тіла’.

Узагальнюючі дані представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Тематичні групи військових неосемантизмів-жаргонізмів

№ з/п	Тематична група	Приклади	Кількість	
			Абсолютна, од.	Відносна, %
1	Назви зброї, снарядів та амуніції	<i>весло, карандаш, пташка / птіца / птічка</i>	23	29,1
2	Назви осіб	<i>мішки, сумраки, трьохсотий</i>	18	22,8
3	Назви військової техніки та транспортних засобів	<i>таблетка, черепаха, шиишига</i>	14	17,7
4	Одяг	<i>мультик, педаль, піксель</i>	5	6,3
	Побут	<i>гражданка, мамалига, нора</i>	3	3,8
	Залишкова група	<i>нуль / нулі, пакети, посмішка</i>	16	20,3
	Разом		79	100

За способом творення військові семантичні неологізми-жаргонізми можна розподіли за такими групами:

1) Аббревіатурна деривація (фонетичної асоціації з аббревіатури), напр.:

Бардак 'бойова розвідувально-дозорна машина (БРДМ)';

Замок 'заступник командира (рос. зам.)';

Сушка 'авіаційні винищувачі (Су-27, Су-30, Су-57)'.

2) Метафоричне перенесення, напр.:

- за зовнішньою подібністю (форма, розмір, колір), напр.:

Весло 'гвинтівка самозарядної гвинтівки Драгунова (СВД) / АК-47';

Поросята 'снаряди до мінометів';

Улітка 'барабанний магазин від ручного кулемета Калашникова (РПК)';

- за функцією, способом дії, напр.:

Бобри 'інженерні підрозділи';

Дисотека 'бойові дії';

Мопед 'іранський дрон-камікадзе'.

3) Поєднання метафори та аббревіатурної деривації, напр.:

Дашка '12,7-мм стінковий кулемет Дегтярьова-Шпагіна (ДШК)'

Ксюша, Ксюха 'протитанкова гармата або автомат АКСУ'

Покемон 'кулемет Калашникова модернізований (рос. ПКМ)'.

4) Кодові числівникові позначення, напр.:

Двохсотий 'загиблий';

Трьохсотий 'поранений';

П'ятисотий 'дезертир'.

Дослідження кореляції між тематичними групами та типовими механізмами творення військових неосемантизмів-жаргонізмів дозволяє зробити такі попередні висновки:

— домінантні моделями творення військових неосемантизмів-жаргонізмів тематичної групи «Назви осіб» є кодові числівникові позначення, напр.: *двохсотий, трьохсотий, п'ятисотий, семисотий*, зооніми / антропоніми-іроніми (метафоризація за поведінковими, зовнішніми чи оцінними ознаками), напр.: *бобри, єноти, аватар, бураїно*, ідеологеми, напр.: *гауляйтер, каратель, нацики*, асоціативні перенесення з інших доменів, напр.: *контрабас, карандаш, рибаки, замок*;

— основними способами творення військових неосемантизмів-жаргонізмів тематичних групи «Назви зброї, снарядів та аmunіції» та «Назви військової техніки та транспортних засобів» є метафора за зовнішніми ознаками (формою, розміром, кольором), напр.: *лимон / лимончик, огірки, моркви, кабачки, корівка, мангал* або метафора за функцією, способом дії, напр.: *молоток, пташка, таблетка, собака, черепаха*, а також аббревіатурна деривація (часто у поєднанні з метафоризацією), напр.: *сапог* ← СПГ, *Дашка* ← ДШК, *Ксюша / Ксюха* ← АКСУ, *покемон* ← ПКМ, *бардак* ← БРДМ, *бумер* ← БМП. Для тематичної групи «Назви військової техніки та транспортних засобів» характерними є також побутово-іронічні перенесення, напр.: *борщевоз, коробочка*;

– військові неосемантизми-жаргонізми тематичних груп «Одяг» та «Побут» утворені на основі метафоризації, напр.: *педалі, гражданка, піксель*.

Корпус засвідчує, що образність військових неосемантизмів-жаргонізмів формують передусім метафоричні механізми з високою когнітивною прозорістю: за зовнішньою подібністю, за функцією та / або способом дії, а також антропонімізація та / або персоніфікація техніки. У тематичних групах «Назви зброї, снарядів та амуніції» та «Назви військової техніки та транспортних засобів» образність переважно утилітарно-номінативна (швидка впізнаваність, компактність), тоді як у тематичних групах «Одяг» та «Побут» вона реєстрово-оцінна, маркує «свій» - «чужий» та буденний досвід. Аббревіатурна деривація підсилює мнемоніку і внутрішньогруповий код, а побутово-іронічні перенесення додають гри та дистанціювання від стресових реалій. На цьому тлі числові коди є мінімально образними: їхня особливість полягає у категоріальній чіткості та оперативності.

Таким чином, образність українських військових неосемантизмів-жаргонізмів слугує функціональною стратегією: вона стискає складні референти до легко відтворюваних іконічних ярликів, забезпечує евфемізацію травматичних подій, виконує експресивно-оцінну та ідентифікаційну ролі і, зрештою, структурує бойовий досвід у стабільні категорії.

З огляду на наведені дані можна стверджувати, що переклад неосемантизмів належить до найскладніших ділянок перекладознавства. Традиційні стратегії включають: використання нейтрального словникового відповідника; пошук функціонального еквівалента; застосування трансформаційного перекладу (транскрипція, калька, описовий переклад); адаптивне транскодування; комбінування різних підходів.

Однак, саме у випадку військового жаргону постає додаткова проблема – образність та стилістична маркованість лексем. Наприклад, якщо українське *таблетка* ‘медична машина’ передати як *medizinisches Evakuierungsfahrzeug*, то денотативне значення збережене, але повністю втрачено жаргонно-іронічний відтінок.

Вивчення практичного матеріалу показало, що неосемантизми у складі професійного жаргону українських військовослужбовців відтворюють німецькою мовою за допомогою таких способів:

1) переклад за допомогою нейтрального словникового відповідника, напр.: *мультик* (універсальне камуфльоване забарвлення для різних місцевостей) ‘MultiCam’, *нуль* (перша лінія розмежування) ‘Frontlinie’;

2) переклад за допомогою прямого еквівалента, напр.: *лимончик, лимон (граната)* ‘Ei’, *Ксюша, Ксюха (автомат АКCU)* ‘Kalaschnikow’;

3) трансформаційний переклад:

– транскрипція / транслітерація, напр.: *бавовна (вибух у Росії)* ‘Bawowna’, *муха (ручний протитанковий гранатомет (РПГ))* ‘RPG-18 Mucha’;

– описовий переклад, напр.: *мопед (іранський дрон-камікадзе)* ‘iranische Kamikaze-Drohne "Shahed 136"’, *таблетка (медична машина)* ‘medizinisches Evakuierungsfahrzeug’;

- калькування, напр.: *лимончик, лимон (граната)* ‘kleine Zitrone’, ‘Zitrone’;
- наближений переклад, напр.: *таблетка (медична машина)* ‘Rettungsfahrzeug’ / ‘Spezialsanitätswagen’;

4) поєднання декількох способів при перекладі:

- транскрипція / транслітерація + описовий переклад, напр.: *Дашка (кулемет Дегтярьова-Шпагіна)* ‘DSchK «Dashka» Maschinengewehr’;
- транскрипція / транслітерація + калькування, напр.: *бавовна* ‘Bawowna: Die Baumwoll-Bombe’.

Кожен із наведених способів перекладу неосемантизмів у складі професійного жаргону українських військовослужбовців має свої переваги і недоліки. Еквівалентність забезпечує найбільшу адекватність перекладу, але в німецькій мові не завжди існує еквівалент. Нейтральний відповідник зрозумілий, але втрачає стилістичну маркованість. Описовий переклад зберігає зміст, але може бути надто довгим і «нейтралізованим». Транскрипція та калька передають культурний колорит, але зрозумілі тільки вузькому колу реципієнтів.

Таким чином, вибір перекладацької стратегії залежить від функції тексту, цільової аудиторії та жанру перекладу (журналістський матеріал, офіційний документ, наукова стаття) і здійснюється безпосередньо перекладачем у кожній конкретній ситуації.

Висновки та перспективи дослідження. Аналіз корпусу українських військових неосемантизмів показав кілька ключових закономірностей:

1. Найпродуктивнішою сферою є назви зброї та амуніції (29,1 %), що відбиває комунікативні потреби військових у називанні предметів першої необхідності. Значний пласт становлять також позначення осіб (22,8 %), які передають оцінні характеристики і соціальну динаміку всередині військової спільноти.

2. Переважна частина неосемантизмів виникла на основі метафоричних перенесень – за подібністю зовнішньої форми, внутрішніх ознак, функцій або процесів що підтверджує теорію когнітивної метафори.

3. Жаргонні одиниці відзначаються емоційністю, іронією та прагматичною багатозначністю. У перекладі ця маркованість часто нівелюється.

4. Передача жаргонізмів іноземною мовою завжди вимагає балансу між збереженням культурно-мовної специфіки та досягненням зрозумілості для цільової аудиторії. Найуживанішими способами перекладу українських військових жаргонізмів-неосемантизмів виявилися нейтральний словниковий відповідник та описовий переклад. Водночас транскрипція і калькування застосовуються переважно для збереження культурного колориту.

Переклад українських військових жаргонізмів-неосемантизмів німецькою мовою є багатовимірним завданням, що потребує балансу між точністю і прагматичною адекватністю. Неосемантизми відображають динамічні процеси мовної деривації, що виникають у кризових умовах. Їхній переклад вимагає від перекладача глибокого розуміння культурного контексту. Жодна з існуючих стратегій не є універсальною, тому найбільш ефективним є гнучке поєднання кількох методів: еквіваленти – для усталених термінів; описовий переклад – для нових або специфічних явищ; транскрипція й калькування – для збереження

культурного маркера. Перекладач виступає не лише посередником між мовами, а й інтерпретатором культурного коду. Його завдання полягає в адекватному балансуванні між зрозумілістю лексеми для німецькомовного адресата та збереженням стилістичного колориту вихідного тексту.

Таким чином, переклад українських військових жаргонізмів – це не лише лінгвістична проблема, а й соціокультурне завдання, що потребує міждисциплінарного підходу.

Важливими напрямками для майбутніх досліджень є: зіставлення перекладів українських жаргонізмів іншими мовами, а також аналіз відтворення військових неосемантизмів у машинному перекладі.

Література

1. Балабін, В. В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу : автореф. дис... канд. філол. наук. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2002. 19 с. [Balabin, V. V. (2002). Suchasnyy amerykans'kyu viys'kovyy slenh yak problema perekladu [Contemporary American military slang as a translation problem]. Extended abstract of PhD dissertation. Kyiv. 19 (in Ukr.).]
2. Басараба, І., Лемешко, О. Військовий сленг: дефініція та шляхи утворення. *Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство*. 2022. Вип 55. Т. 1. С. 137–142. [Basaraba, I., Lemeshko, O. (2022). Viys'kovyy slenh: definitsiya ta shlyakhy utvorennia [Military slang: definition and origins]. In : *Aktual'ni pytannia humanitarnykh nauk. Movoznavstvo. Literaturoznnavstvo* [Current issues in the humanities. Linguistics. Literary studies]. Vyp 55(1), 137–142 (in Ukr.).]
3. Гриценко, С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2022. Вип. 2 (32). С. 9–13. [Hrytsenko, S. (2022). Movni innovatsiyi rosiys'ko-ukrayins'koyi viyny 2022 roku [Linguistic innovations of the Russian-Ukrainian war of 2022]. In : *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Literaturoznnavstvo. Movoznavstvo. Fol'klorystyka* [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Literary Studies. Linguistics. Folklore Studies]. Vyp. 2 (32), 9–13 (in Ukr.).]
4. Євтимович, В. Московсько-український словник для військових: відтворення видання 1918 року. Серія «Із словникової спадщини». Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України; Наукове товариство ім. Шевченка в Європі, 2010. Вип. 12. 72 с. [Yevtymovych, V. (2010). Moskovs'ko-ukrayins'kyu slovnyk dlya viys'kovykh: vidtvorennia vydannia 1918 roku [Moscow-Ukrainian dictionary for military personnel: reproduction of the 1918 edition]. Seriya «Iz slovnykovoyi spadshchyny». Kyiv : Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen' NAN Ukrayiny; Naukove tovarystvo im. Shevchenka v Yevropi. Vyp. 12, 72 (in Ukr.).]
5. Клименко, Н. Ф., Карпіловська, Є. А., Кислюк, Л.П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : монографія. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго. 2008. 336 с. [Klymenko, N. F., Karpilovs'ka, Ye. A., Kyslyuk, L.P. (2008). Dynamichni protsesy v suchasnomu ukrayins'komu leksykonі [Dynamic processes in the modern Ukrainian lexicon]. Kyiv : Vydavnychy Dim Dmytra Buraho. 336 (in Ukr.).]
6. Левченко, Т. М. Жаргонна лексика у військовій тематиці сучасної української преси. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія: науковий збірник*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. № 39. Том 3. С. 115–118.

- [Levchenko, T. M. (2019). Zharhonna leksyka u viys'koviy tematytsi suchasnoyi ukrayins'koyi presy [Slang vocabulary in military topics in contemporary Ukrainian press]. In : *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Filolohiya [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology]*. Odesa : Vydavnychyy dim «Hel'vetyka». № 39. Tom 3, 115–118 (in Ukr.).]
7. Мазурик, Д. В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-і роки XX ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2002. 19 с.
[Mazuryk, D. V. (2002). Innovatsiyni protsesy v leksytsi suchasnoyi ukrayins'koyi literaturnoyi movy (90-i roky XX st.) [Innovative processes in the vocabulary of modern Ukrainian literary language (1990s)]. Extended abstract of PhD dissertation (Ukrainian language). L'viv. 19 (in Ukr.).]
 8. Царьова, І. В. Російсько-українська війна (2014–2022): слова, які набули нових значень. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph*. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2022. С. 804–811.
[Tsarova, I. V. (2022). Rosiisko-ukrainska viina (2014–2022): slova, yaki nabuly novykh znachen [The Russian-Ukrainian War (2014–2022): words that have taken on new meanings]. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph*. Riga, Latvia : "Baltija Publishing". 804–811. (in Ukr.).]
 9. Яриновська, К. Т., Башманівський, О. Л., Вигівський, В. Л. Особливості перекладу військових жаргонізмів на позначення військової техніки та озброєння з української мови на англійську за допомогою машинного перекладу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2023. Вип. 2 (100). С. 298–306.
[Yarynovska, K. T., Bashmanivskyi, O. L., Vyhivskyi, V. L. (2023). Osoblyvosti perekladu viiskovykh zharhonizmiv na poznachennia viiskovoi tekhniky ta ozbroiennia z ukrainskoi movy na anhliisku za dopomohoiu mashynnoho perekladu [Features of translating military jargon terms for military equipment and weapons from Ukrainian into English using machine translation]. In : *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Filolohichni nauky [Bulletin of Ivan Franko Zhytomyr State University. Philological Sciences]*. Vyp. 2 (100), 298–306 [(in Ukr.).]
 10. Яценко, Н. О. Формування назв військового одягу в українській мові : монографія. Київ, Інститут української мови : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. 179 с.
[Yatsenko, N. O. (2009). Formuvannia nazv viiskovoho odiahu v ukrainskii movi [Formation of names of military clothing in the Ukrainian language]. Kyiv, Instytut ukrainskoi movy : Vydavnychyi dim Dmytra Buraho. 179 (in Ukr.).]
 11. Hanaqtah, M. F. (2016). Translating Military Slang Terms from English into Formal Arabic. *Research on Humanities and Social sciences*. Vol.6, No.24. Pp. 52–62.
 12. Matsyuk, H. (2022). Language and war in Ukraine: Unofficial names in the socio-group “Ukrainian military” as a marker of interpersonal communication. *Onoma*. Vol. 57. Pp. 197–216.
 13. Zupan, S., Štefanič, M. (2014). Military jargon in the Slovenian translation of Hostile Waters. *ELOPE: English Language Overseas Perspectives and Enquiries*. Pp. 165–177.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. <https://armyinform.com.ua/2019/08/20/minislovnyk-vijskovogo-slengu-muha-pokemon-ulitka/>
2. <https://chas.news/not/scho-oznachae-450-ta-inshii-viiskovii-sleng>

Дата надходження до редакції: 28.07.2025

Дата надходження після доопрацювання: 09.09.2025

Дата затвердження редакцією: 10.10.2025

LANGUAGE INNOVATIONS OF WAR: UKRAINIAN MILITARY NEOSEMANTISMS AND THEIR TRANSLATION INTO GERMAN

Olena Biletska

Department of Romance and Germanic Philology and World Literature, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine.

Abstract

Background: Background: Ukrainian military terminology has deep historical roots and ranks among the oldest terminological systems of the Ukrainian language. Since the onset of Russian aggression against Ukraine in 2014, and especially after the full-scale invasion of 2022 the system has been rapidly replenished with neosemanticisms, a substantial share of which is colloquial military jargon. In this context, military jargon performs not only a communicative but also an identification function: it ensures linguistic economy, fosters a sense of group solidarity, and enables speakers to encode an emotional stance toward the realities of war. The translation of neosemanticisms constitutes one of the most challenging areas of contemporary translation studies, since in the case of military jargon the pronounced imagery and high degree of stylistic markedness of the units involved pose additional difficulties.

Purpose: The purpose of the research is to analyze the semantics of Ukrainian military neosemanticisms and to study the ways of their translation into German.

Results: The analysis of the corpus of Ukrainian military neosemanticisms has revealed several key regularities. The most productive domain comprises designations of weapons and munitions, reflecting the communicative need of the military to name items of immediate operational relevance. A substantial layer also includes designations of persons, which convey evaluative characteristics and the social dynamics within the military community. The majority of neosemanticisms arise through metaphorical transfer (by similarity of external form, internal properties, function, or process) which corroborates the theory of cognitive metaphor. Jargon units are marked by emotionality, irony, and pragmatic polyfunctionality; in translation, this markedness is often attenuated. Rendering jargon into another language invariably requires a balance between preserving cultural–linguistic specificity and achieving intelligibility for the target audience. The most frequent strategies for translating Ukrainian military neosemanticisms are neutral dictionary equivalents, approximate renderings, and descriptive translation; by contrast, transcription/transliteration and calquing are employed primarily to retain cultural coloring.

Discussion: The translation of Ukrainian military jargon neosemanticisms into German is a multidimensional task that requires balancing accuracy with pragmatic adequacy. Neosemanticisms reflect dynamic processes of semantic derivation that emerge under crisis conditions. Their translation demands from the translator a deep understanding of cultural context. No single strategy is universally applicable; the most effective approach is a flexible combination of methods: established equivalents for conventionalized terms; descriptive translation for novel or highly specific phenomena; and transcription or calquing to preserve cultural markers. The translator functions not only as a mediator between languages but also as an interpreter of cultural codes. The task is to balance the intelligibility of the lexical item for the German-speaking addressee with the preservation of the stylistic coloring of the source text. Thus, the translation of Ukrainian military jargon is not merely a linguistic problem but also a sociocultural undertaking that necessitates an interdisciplinary approach.

Keywords: military term, military jargon, secondary nomination, neosemanticism, semantics, imagery, translation.

Vitae

Olena Biletska is Candidate of Philology, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Romance and Germanic Philology and World Literature, Vasyl' Stus Donetsk National University.

Correspondence: o.biletska@donnu.edu.ua

Received: 28.07.2025

Received in revised form: 09.09.2025

Accepted: 10.10.2025